

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 19. aprila 1882.

Obseg: Prošnja do c. k. deželne vlade. — Križnica — siten plevel. — Japonska velikanska ajda. — Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. nov. 1881. (Dalje.) — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. (Dalje.) — Upor v spodnji Dalmaciji (to je, v Krivošiji), Hercegovini in Bosni. (Dalje.) — Slovensko slovstvo. — Popotne črtice. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Prošnja do c. k. deželne vlade.

C. kr. deželna vlada, oziroma deželno gozdno nadzorništvo, oglasilo je gospodarjem po županijah, da oni lahko dobivajo brezplačno iz c. kr. drevesnice mlada gozdna drevesca. Kdor pa hoče taka drevesca dobiti, vložiti mora prošnjo s kolekom (štampeljnom) za 50 kr. do c. k. okrajnega glavarstva; razen tega mora pa tudi natančno povedati, na katero parcelo bode ta drevesca sadil, in kar mora biti potrjeno po dotičnem prosilčevem županu.

Mnogo gospodarjev prosilo je za drevesca in sadike, kajti jeli so uže sami spoznavati, da je treba izpraznjene gozde zopet nasaditi, da postanejo iz naših goličav zopet zeleni gozdi, katere so nam tako rekoč „tržaški lubadarji“ uničili in od katerih našim gospodarjem ni družega ostalo kakor — vresje.

Prošnja o tej zadevi dobila je c. k. vlada mnogo; ali pretekli so tedni, še meseci, in mnogo prosilcev dobilo ni ničesar. Jeli so popraševati, hodili od Poncija do Pilata, odgovarjalo se jim je navadno: „Stvar še ni rešena“.

In ko je bila stvar rešena, dobila je vendar večina prosilcev — nič. Čakal je vendar marsikdo zastonj in nazadnje zdihnil: škoda za štampelj, papir in pota.

Mi smo popolnoma prepričani, da se vsem ljudem ne more vstreči; vemo pa tudi, da mnogo revežev ni dobilo ničesar, ko se je dajalo ljudem, ki imajo dosti premoženja, da bi si lahko napravili svojo drevesnico.

„Novice“ zastopale so vedno ter bodo tudi zanaprej zastopale naš kmetijski stan, ako pa dobivajo one od več strani o tej zadevi pritožbe, štejejo si one v svojo dolžnost, te pritožbe objaviti.

Mi imamo sicer gozdno postavo, katera se precj slabo izvršuje, vendar se pa tudi prigodi, da se ljudje prisilijo, goličave pogozditi. Ako pa ljudje sami previdijo, da je pogozdenje neobhodno potrebno, ter prosijo za drevesca in sadeže, čemu jim je treba potem stroške, nepotrebna pota ter jih tolažiti od meseca do meseca? Vsaj mora — mi smo popolnoma prepričani — kmet uže zaradi tega zgubiti vse veselje do pogozdenja.

Prošnja do c. kr. deželne vlade je sledeča: C. kr. deželna vlada blagovoli naj odpraviti take prošnje in štamplje. Kdor hoče imeti drevesca in sadike, oglašaj naj se pri županu. Župan, če je potrebno, tudi župnik,

potrdi naj, ako je prosilec res potreben, priden in zanesljiv gospodar. Županstvo naznani vse c. kr. glavarstvu in to c. kr. deželni vladi. C. kr. vlada oziroma c. k. deželno gozdno nadzorništvo pové naj potem, kakor hitro mogoče, županijam, kdo in kje bo dresca in sadeže dobil in kdo ne, da se potem vé vsak ravnati. Tako se tudi lahko, zanesljivo in hitro vsa drevesca za vso županijo oddajo po eni osebi.

Mislím, da je to najkrajša pot; kajti birokratizem ni tu na pravem mestu, drevesca in sadeži ne morejo čakati v „ekspeditu“ — odrešenja!

Križnica — siten plevel.

Jako siten plevel, ki dostikrat pridelke na njivi zmanjšuje, je križnica (Hederich). Nahaja se je manj v ozimini kakor v jarini, katera je potem bolj podobna ogrščici, kakor žitu. Kdor je uže videl tako njivo polno križnice, vedel bo ceniti veliko škodo, katero napravlja žitu.

Skušnja uči, da se križnica kaj rada ugnjezi na njivah s plitvo prstjo, v kateri še voda zastaja. Če se k temu še napačna menjava pridelkov, neprimerno oranje in obdelovanje pridruži, ter nastane mrzlo in deževno pomladansko vreme, kmalu bodo njive polne križnice.

Prikaže se pa ta plevel navadno le v ječmenu in ovsu, ker se iz repe itd. s pleveljem, okopavanjem odpravi. Kjer se pa pri napačni menjavi pridelkov na ječmen oves in ta še po dve leti zaporedoma vseje, se gotovo križnica vgnjezi in prične gospodariti po njivah.

Če se potem še premalo gnojí in oves vsled tega počasi raste in zori, prevladovala bo kmalu križnica, ki ne potrebuje posebno pognojene prsti. Potrebno je toraj, za žitom kak drug pridelek vvrstiti, da njivo križnice malo očistimo. Sadimo toraj z žitom okopavne in krmenske rastline. Ker okopavne rastline pozneje sejemo in sadimo, večkrat oplevemo, obkopljemo in obsipamo, se zatre škodljiva križnica. Krmenske rastline pa tako gosto rastejo, da križnica vsled pomanjkljive svetlobe in zraka pogine in njiva se tako očisti.

Pozno podoranje strnine ali če se to še popolnoma opušča, pospešuje razširjanje križnice.

Ker seme tega plevela ne kali v globini, ampak kmalu pod zgornjo skorjo, odpravi kmetovalec tudi lahko ta plevel. Če se po setvi strnina globoko podorje, pride seme tako globoko, da ne more kaliti; obdrži pa kalno

moč več let v sebi. Če se drugo leto zopet globoko orje, pride seme zopet na površino in prične rasti z vsejanim čistim žitom. Ako hočemo torej njivo križnice očistiti, podorjimo strnišče po setvi zeló plitvo, da križnično seme kaliti začne. Ko so rastlinice malo izrastle, njivo dobro z brano prevlecimo in še enkrat preorjimo, pa globoko, da tudi nizko v zemlji ležeča semena na površino pridejo in kalijo. Zopet požene križnica, katera se pa v jeseni ali spomladi podorje, predno dozori. Ne ta način je mogoče njivo očistiti.

Da je pa pomoč trajno vspešna, sejmo le plevela čisto žito. Ali ni neumno zapravljivo, plevel sejati in potem toliko truda in stroškov imeti? Žito se pa kmalu očisti. Napravili so se tudi stroji za plevel križnice, kateri so pa predragi za vsakega kmetovalca. Vsak gospodar križnico lahko brez plevelnega stroja odpravi. Najvspešnejša je — se ve da — plevel z roko, kar je pa predrago in prezamudno.

Mnogi kmetovalci imajo navado od čiščenja žita ostalo plevelno seme živini dajati. Veliko semena pa živina ne prebavi. Seme pride v gnoj in potem zopet v njivo, kjer kaliti prične. Predno se torej plevel živini daje, naj se popari in tako kalilna moč zamori.

Dokler je križnica še mlada, je dobra za krm-ljenje, dorastla pa olesení in grenka postane, živina je ne mara.

Na Ogerskem, kjer križnica mogočno gospodari, so hoteli iz semena olje pridelovati. Daje pa seme le malo olja in trud se ne splača.

Še nekaj o novem sovražniku vinske trte.

Nov trtni sovražnik, o katerem poročali smo v predzadnji številki „Novic“, je, kakor piše nam dr. L. Resler iz Klosterneuburga, enak hrošču, ki je pred nekoliko leti pokončal ne samo vinske trte, marveč tudi cele pokrajine hrastovih logov v Istriji, po naše imenovali bi ga lahko tudi, ker vrta po lesu luknice in svoja pota, „lesni vrtač“. Opozoriti moramo toraj vse posestnike vinogradov, ki so zapazili v svojih vinogradih tega hrošča, da bi natančno preiskali tudi hrastove loge, ki so blizu taci vinogradov. Ako se ta hrošec res uže nahaja tudi v teh logih, mora se hrastje, kakor trte posekati in sežgati; ako se to ne stori, pokončajo ličinke tega hrošča hrast, katere se zarijejo v les in ga na vse strani prevrtajo, da družega ne ostane, nego sam lesni prah; deske iz tacega debela nažagane niso zarad tega za nikako rabo. Vinorejci! podvizajte se, odvrnite hudo nesrečo, ki preti našim vinskiim goricam, pokončajte paglavico, ki se je uže v taki množini po vseh vinogradih naše Dolenjske prikazala, da se ne najde skoraj vinograda, v katerem bi ne razsajal ta strašni trtni sovražnik. Porežite trte in sežgite jih takoj na istem mestu, kajti meseca maja bode imel ta hrošec prvi roj in se potem tako zaplodil, da bodo vsa prizadevanja, zatreti ga, zastonj.

Anton Derganec,
tajnik kmetijske podružnice novomeške.

Japonska velikanska ajda

je našim gospodarjem še malo znana, vendar pa zasluži priporočila. Kakor se c. k. kmetijski družbi iz Gorenjskega poročila, vpeljali so jo na Kranjsko še le pred 3 leti. Ta ajda doseže v krajih, v katerih ji zemlja in podnebje ugajata, visokost moža, zraven tega se pa tudi široko razraste, je težjega zrnja ter dá lepšo moko kakor navadna domača ajda. Ta ajda seje se redko; za njivo, na kateri se navadno poseje 8 do 10 mernikov

žita, zadostuje 1 mernik ajde. Ona je tako obilna, da se iz enega mernika tega semena pridelala do 80 mernikov lepe ajde. Nek Gorenjec poroča, da je sejal 1 bokal te ajde in 5 mernikov lepega semena pridelal. Seje se ta ajda v tem času kakor navadna; boljše je pa, ako le mogoče kak teden prej zaradi njenega obilnega razrastja. Pusta ali pognojena njiva ne dela mnogo razločka. To seme se dobiva zanesljivo kaljivo pri Franc Dolencu v Škofjiloki in v Kranji, kakor tudi pri Franc Pavlinu v Šentrupertu na Dolenjskem po 32 kr. kilo. *)

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Na dalje iz 5. lista.)

Odbornik Murnik naznanja predlog vipavske podružnice, naj bi se odslé občni zbor kmetijske družbe sklicaval zgodaj v jeseni ali pa po dvakrat na leto. Gospod Ogulin pa v imenu novomeške podružnice stavi predlog, naj imajo trajati občni zbori najmanj vse dopoludne in popoludné, rekši tako dolgo, dokler se v obravnavi ne izvrše vse točke dnevnega reda.

Gospod družbeni prvosednik omenja, da to uže pravila določujejo in naj se to prepušča centralnemu odboru. Razgovora o tej stvari se še udeležé gospodje Ogulin in Lasnik in konečno se predlog zavrže in se misli prvosednikovi pritrdi.

Odbornik Murnik naznanja, da pride predlog vipavske podružnice zaradi železnice Loka Trst na vrsto, katerega gosp. dr. Vok tako le utemeljuje: Deležnikom slavnega zbora je znano, da se uže mnogo let ptezamo za drugo železnično zvezo s Trstom, katera se od vseh strani spoznava za zeló važno. Zatorej ne bodem pojasnoval važnosti te železnice. Razpravlja naj se le vprašanje, katera próga utegne biti najugodnejša, katera bi najbolj ustrezala obrtskim, gospodarskim in trgovskim razmeram deželskim. V tem oziru so se izjavile vse občine vipavske doline za železnično progo Loka-Trst, a da se kolikor moči dotiče vipavske doline, in so to peticijo ponovile sedaj, ker so se posamične korporacije, tako trgovinska zbornica goriška, potegnile za železnično prógo Predil Gorica. Osmeljam se zatorej v imeni podružnice vipavske staviti predlog: Slavni zbor naj ali ukrene, da peticiji občine v vipavski dolini pristopi po vsej vsebini, ali naj v posebni peticiji napravo te železnice skozi vipavsko dolino s kmetijsko-gospodarskega stališča pri sl. vladi kar najtoplejše moči priporoča.

Predlog se podpira in sprejme.

Odbornik Murnik omenja, da je vipavska podružnica stavila predlog, obrniti se do visoke vlade s prošnjo, naj bi se zopet uvedla živinska sol. Utemeljil je ta predlog gosp. Jožef Bajc tako-le: Naši kmetovalci se neprenehoma trudijo napredovati v umnem kmetijstvu, sosebno pa v živinoreji, katera je največa podpora kmetu. Ako pa hoče kmetovalec, da živinoreja napreduje, treba je, da daje živini soli. Ta pa je neprimerno draga, kajti ako redí kmetovalec 13 živinčet in daje vsem skupaj le po eno kilo soli na dan, veljá to v 365 dnevih 44 gold., kar je za kmeta uže visok

*) Pričakujemo, da bode tudi c. kr. kmetijska družba uže letos na svojem poskuševalnem vrtu s to ajdo napravila nekoliko poskušanj. Vred.